

Henk Stoorvogel

Onderweg met Mozes

BIJBELLEESGIDS



Voorhoeve

Voor mijn vader, die zoveel van de woorden van Mozes houdt.
Mijn liefde voor het woord heb ik van jou ontvangen. Dank je wel
voor die schat.

Henk Stoorvogel
Onderweg met Mozes
Bijbelleesgids

© 2012 Uitgeverij Voorhoeve
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.kok.nl

Illustratie kaartje Bijlage C: Gert Oudenampsen
Omslagontwerp: IDD
ISBN 978 90 297 1076 3
NUR 707

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere manier
dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored
in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means – elec-
tronic, mechanical, photocopy, recording or any other – except for brief
quotations in printed reviews, without the prior written permission of the
publisher.

Dag 1: Namen



Exodus 1:1-22

Er is een krant, in Amerika, in Dunn, NC, een stadje met 14.000 inwoners, een soort Stentor, of een Swollenaer, maar wel tegen betaling en er is iets bijzonders met die krant. Bijna iedereen in dat arbeidersstadje leest die krant. Beter gezegd: meer dan iedereen leest die krant. De penetratie van The Daily Record onder de bevolking van Dunn is 112% – meer dan iedereen! Dus, of mensen van buiten Dunn kopen ook die krant, of sommige mensen kopen er 2, of sommigen kunnen niet met 1 krant samen doen met hun partner...

Nergens in Amerika heeft een krant een hogere dekkinggraad dan in dat stadje – meer dan iedereen koopt die krant, terwijl ze ook internet hebben en CNN en USA Today en noem maar op.

De baas van die krant heet Hoover Adams en Adams heeft een heel simpele, doch doeltreffende strategie voor zijn krant: wat zetten we in de krant? We hebben één criterium: namen, namen en nog eens namen! We schrijven zoveel mogelijk over onze mensen, met hun namen en hun gezichten op de foto's.

Adams zegt: 'Als er een atoombom op een naburig stadje zou vallen, dan zou dat voor ons geen nieuws zijn, tenzij er brokstukken in de tuin van tante Ali in ons stadje terecht komen. Dan schrijven we over tante Ali. En ik ben ervan overtuigd dat, wanneer ik het plaatselijke telefoonboek in de krant zou afdrukken de helft van de bevolking de krant zou spellen, om te zien of ze er wel bij zouden staan.'

De Hebreeuwse naam van het boek Exodus is 'Sjemot', wat betekent: 'Namen'. Exodus opent met een rij namen: 'Ruben, Simeon, Levi, Juda...' In de geschiedenis die zich in de volgende hoofdstukken ontvouwt gebeuren talloze overweldigende en bovennatuurlijke zaken en soms lijkt het wel of Exodus een *science fiction* boek is. Maar niets is minder waar. Het wonderlijke verhaal dat verteld zal

worden is geworteld in de levens van mensen met een naam. Echte mensen. Gewone mensen.

Want als je de levens achter de rij namen bestudeert, dan valt al snel op dat zij geen heiligen waren. Ruben toonde geen ruggengraat toen het leven van zijn broer, Jozef, van hem afhing. Simeon en Levi pleegden een massamoord in Sichem, uit wraak omdat hun zusje Dina door de prins van die stad verkracht was. En Juda? Hij knoopte een seksuele relatie met zijn schoondochter aan. Nee, het waren geen lieverdjes, die mannen die luisterden naar namen als Ruben, Simeon, Levi en Juda.

En toch zijn dit de namen waar God zich aan verbindt. God verbindt zich niet alleen aan lieverdjes en heilige boontjes. God verbindt zich aan die mensen waaraan Hij zich wil verbinden, hoe slecht of goed ze ook zijn. Het gaat God om namen en de geschiedenis van Mozes vloeit voort uit Gods verbinding met deze mannen.

Mozes. Dat is ook al zo'n naam. Een naam die mythische proporties heeft aangenomen. De naam van een man, groter dan het leven. Maar het leven van Mozes begint zoals talloze levens op onze planeet beginnen. Zijn moeder is niet onverdeeld blij wanneer zij er achter komt dat zij van de kleine Mozes zwanger is. Hij wordt geboren als zoon van slaven. Vanaf dag één loopt zijn leven gevaar. Mozes wordt geboren op een verkeerd moment, op de verkeerde plaats, bij het verkeerde volk en met het verkeerde geslacht. Dat is wat Exodus 1 ons probeert duidelijk te maken. Jozef en zijn broers zijn allang overleden. Vier eeuwen zijn voorbijgegaan sinds de stam van Jakob naar Egypte verhuisde en Gods hand rust op zijn volk. Israël groeit en bloeit en een nieuwe farao, Thutmosis I dwingt de Joden tot grootschalige slavendienst. 'Maar hoe meer de Israëlieten onderdrukt werden, des te talrijker werden ze.' Het is een principe van Goddelijke zorg dat door de eeuwen heen vaak heeft plaatsgevonden: naarmate de druk wordt opgevoerd verbindt God een grotere zegen aan de onderdrukten.

De farao doet er alles aan om Gods volk kapot te maken. In vier fasen gaat het van kwaad tot erger: 1. Hij dwingt het volk tot slavernij (1:11); 2. De slavernij neemt onmenselijke proporties aan en wordt

gepaard aan wrede mishandeling (1:13-14); 3. De vroedvrouwen krijgen bevel alle Joodse jongetjes te doden (1:15-16) en 4. Het hele Egyptische volk wordt opgeroepen om alle Hebreeuwse jongens die geboren worden in de Nijl te gooien zodat ze daar door de krokodillen verslonden kunnen worden.

De slaven in Egypte waren staatseigendom, net als het vee en het land. Ze werden gezien als onderdeel van het leger, stonden onder leiding van banierdragers, waren gebrandmerkt met het zegel van het ministerie van het Huis van Zilver en werden in militaire stijl bijeengeroepen en afgemarcheerd. Het doet in alle opzichten denken aan de werkwijze van de Nazi's met de Joden in de concentratiekampen. Een Egyptisch gedicht over slaven op papyrus luidt:

*Het arme kind groeit alleen maar op
Om uit de armen van zijn moeder te worden gerukt;
Zodra hij de mannelijke staat bereikt
Worden zijn beenderen geslagen als die van een ezel
Hij wordt voortgedreven, hij heeft inderdaad geen verstand in zijn
lichaam.*

Het besluit om alle Joodse jongetjes te doden is een poging tot genocide. Wanneer er geen jongetjes meer zijn zal het volk vanzelf ophouden te bestaan en tot die tijd mogen de volwassenen zich doodwerken in dienst van de farao. Exodus 1 is de eerste keer dat wij geconfronteerd worden met een poging van satan om het volk van God uit te roeien. In de tijd van koningin Esther was het Haman die uit blinde haat alle Joden wilde doden. Bij de geboorte van Jezus zien we een duistere eruptie van het kwaad in de door Herodus georchestreerde moordpartij van de jongetjes in Bethlehem en omstreken. In de middeleeuwen ging de kerk met regelmaat voorop in het uitroeien van Joodse steden en gemeenschappen. En Hitler heeft als een 20^e-eeuwse Haman zijn uiterste best gedaan de Joden van de aardbodem weg te vagen.

Achter de realiteit die wij zien gaat een kosmische strijd schuil. God schiep de mens uit liefde en heeft een plan met de mensheid. De satan wil zoveel mogelijk dood en verderf zaaien. Vanuit blinde haat

wil hij alles waar God voor staat en van houdt vernietigen. De door de geschiedenis herhaaldelijk opkomende Jodenvervolgingen zijn een uiting van zijn pogen God in zijn hart te treffen. Mozes wordt middenin deze crisis geboren. Alle omgevingsfactoren spannen tegen hem samen. Hij wordt geboren als kind van slaven, als onderdeel van een volk dat op de nominatie van systematische uitroeiing staat, als jongetje – waardoor hij krokodillenvoer hoort te worden voordat hij zijn moeders melk maar heeft kunnen proeven, als nazaat van een volk zonder land. Hij heeft evenveel kansen als een baby in een christelijk gezin in het door hongersnood en dictatuur geteisterde Noord-Korea. Hij is één van de meer dan 300 miljoen slaven die vandaag de dag op onze planeet worstelen om weer een dag door te komen. Alles werkte tegen hem.

En toch...

God heeft een plan met Mozes. In de zwartste nacht. In de diepste ellende. In een situatie zonder enige hoop. Daar heeft God een plan.

Ik weet niet in welk nest jij geboren bent. Misschien kom je uit een stabiel gezin, ben je opgegroeid in een veilige omgeving en heb je nooit aan iets gebrek gehad. Dan ben je een gezegend mens! Maar misschien kun jij je ten dele identificeren met Mozes, omdat zoveel factoren tegen zaten en je geboren werd in het midden van een storm. Het kan zijn dat je komt uit een gebroken gezin, kampt met een erfelijke ziekte of door het ongeluk bent overvallen. Misschien had je niet eens geboren mogen worden. Weet dan: God had een plan met Mozes, geboren ten tijde van een satanische poging tot genocide. En diezelfde God heeft ook een plan met jou.



Wat is jouw verhaal? Welke omstandigheden of gebeurtenissen zijn bepalend geweest in jouw vorming?



Dank U wel Vader, dat U mijn naam kent. U weet hoe mijn leven is verlopen en U heeft een plan voor mijn toekomst, daar dank ik U voor.

Dag 2: Een gestolen leven



Exodus 2:1-10

‘Ik zag iets bij het Vrijheidsbeeld, in zuidelijke richting. Een groot vliegtuig kwam op me af. Op ooghoogte. Het werd steeds groter. Ik zie nog steeds de letter U op de staart staan, United Airlines. Het vliegtuig kwam recht op me af. Ik hoorde het ronkende geluid van de motoren. Ik gilte, liet de telefoon vallen en riep: ‘Heer, ik kan dit niet, neemt U het over!’ En ik dook onder het bureau.’

Stanley Praimnath is bankier op de 81^e verdieping van de toren van het World Trade Center die op 11 september 2001 als tweede door een vliegtuig wordt geraakt. Het lijnvluchttoestel boort zich frontaal in de verdieping waar hij werkt. Alle collega's van Stanley die op de 79^e tot en met de 82^e verdieping werken sterven onmiddellijk. Praimnath is de enige overlevende.

Door de chaos en rook zoekt hij zijn weg naar het trappenhuis. Hij stuit op een tussenmuur en slaat uit alle macht met zijn vuist, dwars door de muur. Aan de andere kant van de muur passeert juist op dat moment Brian Clark. Hij grijpt de vuist van Stanley beet. ‘Trek me door de muur’, schreeuwt Stanley. De mannen beuken op de muur, totdat het hoofd van Stanley door een gat gestoken kan worden. Brian neemt Stanleys hoofd in een armgreep en worstelt hem door het gat. De beide mannen dalen het trappenhuis af en ontvluchten het gebouw. Drie minuten later stort de toren in.

Sinds zijn wonderbaarlijke redding brengt Stanley al zijn vrije tijd in de kerk door om God te eren en danken voor zijn bescherming. Grote projecten, grote verhalen, grote personen; op deze aarde hebben ze alle hetzelfde gemeen: ze worden geboren uit een mix van genot en pijn. In Exodus 2:1-10 komen we Mozes voor het eerst tegen en de Bijbel zegt: om Mozes te kunnen begrijpen is het eerste dat je moet weten: hij werd geboren in een liefdevol gezin, in een tijd van chaos, dood en crisis en hij werd te vondeling gelegd. Oké, zijn vader en moeder hadden geen andere keuze en ja, gedurende

een jaar of drie mocht Mozes (betaald) thuis opgroeien, aan de borst van zijn moeder. Maar toen. Toen kwam dat onvermijdelijke ogenblik, dat moment dat geen moeder op aarde mee zou moeten hoeven maken, die wrede speling van het lot: zij moest haar zoon, die zij gebaard had, haar zoon, die zij gezoogd had (al die momenten van innige tederheid, intieme vrede) zij moest hem afstaan... De kleine Mozes kon dat onmogelijk begrijpen. Het was een dolk in zijn rug, een scheur in zijn ziel, een barst.

Wat zal het hem goed gedaan hebben toen Mirjam hem jaren later (was dat ná alles? na de 40 jaren aan het hof, na de 40 jaren in de woestijn, toen ze samen optrokken aan het hoofd van het volk, richting Beloofde Land?) vertelde hoe vader Amram en moeder Jochebed hem zo dapper drie maanden verborgen hadden gehouden, tot het moment dat de kleine Mozes teveel lawaai ging maken, hoe zijn moeder het arkje in het riet (niet in stromend water, nee, vast in het riet, dan kon er niets gebeuren) had gelegd en Mirjam de wacht had gehouden en moedig naar de jonge prinses toe was gerend. Al die moed, al die vindingrijkheid – dat zal balsem op de wonden geweest zijn, maar toch...

Mozes' leven was gestolen.

Hij zat dan wel op de beste Universiteit van het land, kreeg elke dag heerlijk eten en leerde oorlog voeren, maar toch... de farao heeft zijn leven gestolen! Alles ademt de fundamentele oneerlijkheid. Ergens op de achtergrond zeurde het in Mozes' hoofd en hart: 'Mijn ouders lieten me gaan. Nee, ze konden niet anders, maar toch, ze legden mij te vondeling.' Dat is een vaderwond van jewelste. En hoe zal Mozes' vader zich gevoeld hebben? Wordt zijn naam in hoofdstuk 2 bewust niet genoemd?

Wij weten dat na 80 jaar alles alsnog goed kwam. Maar wat waren de groeven in het gelaat toen al diep, hoe spraken de ogen toen boekdelen: 'Hoe zou het geweest zijn als...' Maar het leven was wreed geweest, de kleine Mozes werd uit zijn moeders armen weggerukt en kwam er alleen voor te staan. Hij zou leren over geneeskunde, recht en krijgskunst, hij zou het leger van de farao succesvol aanvoeren tegen de Ethiopiërs en uitgroeien tot een staatsman van formaat en toch...

Hij was de enige joodse jongen van zijn leeftijd.

Dat ook nog. Het overlevendensyndroom: alle andere jongetjes waren dood. Verdronken. Aan de krokodillen gevoerd. Alleen Mozes was er nog. ‘Waarom ik wel en de anderen niet?’ Tenminste, dat is wat alle overlevenden van een vliegtuigramp of vergelijkbare catastrofe zich de rest van hun leven afvragen. ‘Waarom ik wel en anderen niet?’

De Bijbel wil dat we deze dingen weten. Je kunt naar Mozes opkijken – Mozes de priester en profeet, Mozes de legeraanvoerder en bevrijder – maar Mozes was te vondeling gelegd door zijn vader en moeder, hij kende de bijtende eenzaamheid van een dolende in de uitgestrektheid van de dorre woestijn, hij kende de vertwijfelde verwarring van de enige overlevende van een ongekende ramp.

Het is een schrale troost te weten dat het vaker voorkwam dat kinderen in een met pek en teer bestreken mandje aan het lot van de Nijl werden overgegeven; door armen die hun kinderen niet konden voeden, door rijken die het resultaat van een overspelige relatie wilden verbergen of door slaven die het niet over hun hart konden krijgen hun zoontje te doden.

Mozes dobert tussen het riet op de Nijl, maar Amram en Jochebed laten hun zoon niet alleen maar aan de grillen van het lot over. Mozes’ oudere zus Mirjam wordt meegestuurd om een oogje in het zeil te houden en het lot zo mogelijk een handje te helpen. Reken maar dat Amram en Jochebed het hebben uitgeroepen tot God en dat hun volledige vertrouwen voor Mozes’ redding bij Jahweh lag. Maar tegelijkertijd deden ze alles wat menselijkerwijs mogelijk was om hun zoon, hun schat, in leven te houden. Bid én wees slim. Het geloof bedient zich van menselijke middelen om God de kans te geven wonderen te werken. De Joden hebben hier een mooi woord voor: *chokmah*. Dit woord duidt op een mix van goddelijke en menselijke wijsheid, grenzend aan het sluwe. Ons woord ‘goochem’ is hier van afgeleid. Goochem betekent: uitgekookt, verstandig, pienter, bijdehand. De ouders van Mozes waren echte goochemerds.

Niet geheel toevallig ligt het arkje in het riet vlakbij de vaste badplaats van de dochter van de farao. De Bijbel zegt niet wie deze

dochter van de farao was, maar vanuit de geschiedenis kunnen we de identiteit van de prinses reconstrueren (zie bijlage A). Het is niet met zekerheid te zeggen, maar er bestaan goede redenen om aan te nemen dat de Egyptische prinses die Mozes uit het water viste Hatsjepoets heette. Deze Hatsjepsoet zou later geschiedenis schrijven door de eerste en enige vrouwelijke farao (compleet met nepbaard) van Egypte te worden. Op het moment dat Hatsjepsoet het biezen mandje met Mozes er in vindt, is zij niet ouder dan zes of zeven jaar. 'Ze maakte de mand open en zag daarin het kind. Het jongetje hilde, en vol medelijden zei ze...' Een meisje van zeven vindt een huilende baby en zoals een meisjes zich ontfermt over haar pop, zo ontfermt zij zich over het baby'tje. Zij wendt haar invloed aan om het jongetje in leven te houden.

Het is goddelijke humor dat Jochebed de daarop volgende jaren tegen betaling! voor haar eigen zoon mag zorgen, onder de bescherming van het hof van de farao. De machten van de duisternis dragen zonder dat zij het doorhebben zorg voor degene die hun macht uiteindelijk zal breken. De onderdrukker voedt de bevrijder op. De beulen van Gods volk dragen zorg voor de ontwikkeling van de strijder die de Joden uit hun greep zal ontrukken.



Kent jouw leven ook de lijnen van vreugde en pijn? Zijn er momenten geweest dat jouw leven op wonderlijke wijze gespaard werd?



Here, help mij om zowel volledig op U te vertrouwen als ook zelf alles in het werk te stellen om het goede te laten gebeuren. Maak mij goochem.